

Kalataloussäätiön Hatsinan kalanviljelylaitoksen halli valmisteilla vuonna 1967. (Kuva: Kalataloussäätiö).

Kari Kilpinen
Kalatalouden Keskusliitto

Kalataloussäätiö 1948–1982

Sotien jälkeen Kalataloussäätiöllä oli maamme kalatalouden elvyttämisessä erittäin merkittävä osa. Säätiö kehitti käytännön tutkimusmenetelmiä, koulutti ja tarjosi kala- ja vesitaloudesta kiinnostuneille nuorille ihmisille innostavan työpaikan.

Lokakuussa 1945 limnologian professori **Heikki Järnefelt** ja maataloushallituksen kalataloudellisen tutkimustoimiston johtaja tohtori **Erkki Halme** istuivat junassa. He olivat matkalla Mänttään tapaamaan paperiteollisuusjohtajaa

vuorineuvos **R. Erik Serlachius**ta. Junassa heillä oli aikaa pohdiskella kala- ja vesitutkimuksen sodanjälkeistä tilaa. Pitäisikö maahan perustaa erityinen tutkimussäätiö, johon varat yritettäisiin saada pääasiassa yksityisiltä asianharrastajilta,

eri teollisuus- ja liikelaitoksilta sekä valtiolta? He hahmottelivat säätiölle nimenkin: ”Vesi- ja Kalasäätiö”.

Vuorineuvos R. Erik Serlachius kiinnostui ajatuksesta ja pitkälti hänen panoksellaan säätiön perustamisen tarvittavat selvitykset edistyivät.

Lopulta valmistelevat elimet kääntyivät maatalousministeri **Paavo A. Vidingin** puoleen ja pyysivät, että hän tekee säätiön perustamisesta virallisen aloitteen. Säätiön perustava kokous pidettiin ministeri Vidingin kutsusta 30.1.1948 Tieteellisten seurojen talossa. Säätiön nimeksi tuli ”Kalataloussäätiö, Fiskeristiftelsen”.

Säätiön toiminta käynnistyi. Aluksi hallituksen puheenjohtajana toimi vuorineuvos R. Erik Serlachius ja toiminnanjohtajana, kalataloudellisen tutkimustoimiston johtaja, professori **Erkki Halme**. Vuodesta 1959 virkaa tekeväksi toiminnanjohtajaksi nimitettiin maisteri **Tapani Sormunen**. Myöhemmin hänet vakinaistettiin.

Perustettiin oma tutkimuslaitos

Kun uusi vesilaki tuli voimaan vuonna 1962, säätiö oletti töittensä entisestään kasvavan. Tätä varten säätiö perusti Kalataloussäätiön Tutkimuslaitoksen, jossa oli limnologinen ja kalataloudellinen osasto. Tutkimuslaitoksen johtajaksi määrättiin T. Sormunen, limnologisen osaston johtajaksi **MMK Rauno Kostainen** ja kalataloudellisen osaston johtajaksi **MMK Harri Dahlström**.

Säätiön toiminnan painopiste siirtyi muuttuneiden vesien kalataloudellisen hoidon tutkimiseen ja näiden vesien hoitamiseen 1960-luvulla. Tarkoitusta varten kehitettiin emokalaviljelyn menetelmät riittävän mädinsaannin turvaamiseksi.

Niin ikään kehitettiin halpoja poikaskasvatusmenetelmiä, kuten luonnonravintolamikkoviljely kesänvanhojen tuottamiseksi ja varttuneempien poikasten kasvattaminen ruokintamenetelmällä.

Myös uusia lajeja etsittiin, jotta voitaisiin korvata muun muassa säännöstelyvesissä alkuperäisten kantojen väheneminen tai väistyminen. Säätiö toi maahan muun muassa harmaanieriän ja peledsiän sekä käynnisti lajien kasvattamistoiminnan ja istutustutkimukset kalamerkitöineen.

Siinä, missä Järnefelt kehitti limnologisia tutkimusmenetelmiä, Sormunen paneutui kalastusarvon määrittämiseen. Hän muun muassa esitti saaliskapasiteettikäsitteen, jonka piti olla vesioi-

Savon Sanomat

Kalataloussäätiön pitkäaikainen toiminnanjohtaja Tapani Sormunen vihittiin 26.4.1990 Helsingin yliopiston maatalousmetsätieteellisen tiedekunnan kunniatohtoriksi. Kuva 1970-luvulta.

keudellisissa prosesseissa työkalu, jolla korvaukset voitaisiin määrätä tai jolla intressivertailussa kalastus voitaisiin paremmin ottaa huomioon.

Säätiö vuokrasi Porlan kalanviljelylaitoksen, jossa kenttämestari **Heikki Kajosaaren** johdolla kehitettiin viljelymenetelmiä. Porlan ongelma oli veden riittämättömyys ja siksi säätiö hankki myös Hollolasta Hatsinan alueen, jonne se aloitti kalanviljelylaitoksen rakentamisen. Tässä yhteydessä säätiö esitti kalatalousviranomaiselle, että maahamme tulisi rakentaa kolmisen keskuskalanviljelylaitosta, ja että Hatsina voisi olla sellainen Etelä-Suomessa.

Hatsina ei koskaan täysin valmistunut, eikä siitä tullut keskuskalanviljelylaitosta, mutta ajatus kehittyi. Säätiö sai suunniteltavakseen Taivalkosken Ohtaajalle rakennettavan Pohjois-Suomen keskuskalanviljelylaitoksen, jonka tehtävänä oli pohjoisten lohensukuisten petokalakantojen ylläpitäminen. Säätiö myös sai hoitaakseen Ohtaajan laitosta sen alkuvaiheessa.

Tarkastusvirasto antoi moitteita

Maataloushallitus täsmensi valvontakäytäntöään ja säätiötä kiellettiin käyttämästä valtionapua velvoitetutkimuksissa. Lisäksi kalastuslain 101

Kalataloussäätiön emokalanpyyntiä lijoella.

§:n muutos aiheutti sen, että valtionapua ei voitu käyttää vakinaisen henkilöstön palkkauksiin 1.7.1962 lähtien.

Säätiön alamäki alkoi kun Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastustoimisto IX teki säätiön toiminnasta tarkastuksen ja antoi siitä kertomuksen syksyllä 1968.

Tarkastuksen johdosta maataloushallituksen pääjohtaja **Hans Perttula** lähetti säätiölle kirjeen, jossa viitattiin mainittuun tarkastukseen ja siinä olleeseen mainintaan, että säätiö on maksanut tutkimuslaitoksen kolmelle johtajalle huomattavasti suurempaa palkkaa kuin valtionapu edellyttäisi.

Maataloushallitus kehotti Kalataloussäätiötä ensi tilassa perimään takaisin liikaa maksetut palkat sekä välittömästi ryhtymään noudattamaan valtionavustuksen ehtoja. Palkkojen takaisinmaksuun säätiön hallitus ei ryhtynyt.

Maataloushallituksessa valmistui myös tarkastukseen liittyvä kertomus. Siinä Ohtaojan suunnittelukustannuksia pidettiin liian suurina ja että suunnittelupalkkioiksi nimitetyillä avustuksilla on tuettu taloudellisissa vaikeuksissa olevan säätiön muuta toimintaa.

Antamassaan vastineessa terävästä kielenkäytöstään tunnettu säätiön toiminnanjohtaja kumosi kohta kohdalta esitetyt väitteet, mutta sillä ei ollut mitään vaikutusta.

Johto vaihtui ja työt loppuivat

Väki alkoi irtaantua säätiöstä. Harri Dahlström erosi säätiöstä syksyllä 1968, ennen kuin palkkakiista syveni, ja siirtyi Kalamiesten Keskusliiton toiminnanjohtajaksi. Rauno Kostiainen siirtyi

Suomen Kalastusyhdistyksen kalastusbiologiksi 1.8.1971. Säätiön tutkimuslinjojen johto oli menetetty.

Syksyllä 1969 kalataloudellisten tutkimustoimiston kalastusbiologi **Jorma Toivonen** erosi säätiön hallituksesta tilien epäselvyyksien vuoksi. Suomen Kalastusyhdistyksen toiminnanjohtaja **Lauri Liedes** erosi hallituksesta. Hän lähetti asiasta kirjeen puheenjohtaja **Unto Vartiovaaralle** 18.12.1969 ja selosti eronsa syyt. Myös hallintoneuvostossa vaihtui väkeä.

Säätiö toimi kalatalousviranomaisen kanssa kiinteässä yhteistyössä niin, että jopa pelkkä suusanallinen työsopimus saattoi riittää. Kalastusneuvos **Kaartotie** toimi lähes koko ajan säätiön hallintoneuvostossa ja hän oli maataloushallituksen kalatalousosastolla tärkeä virkamieslinkki säätiön työtilanteen takaajana. Kun yhteys sammui, säätiöltä loppuivat viimeisetkin työt ja myös varat. Säätiö joutui jatkuvien taloudellisten supistusten kiertäessä. Porla siirtyi RKT:lle ja Hatsinan kalanviljelylaitos oli pakko myydä yksityisille kasvattajille.

Säätiön lakkauttaminen

Helsingin yliopiston eläintieteen dosentti **Lauri Koli** valittiin säätiön hallituksen puheenjohtajaksi 16.2.1973. Hänen raskaaksi työkseen jäivät säätiön pelastamisyritykset ja lopulta säätiön alasajo.

Keväällä 1977 säätiön hallitus totesi tilanteen kestäättömäksi ja vuodesta 1979 säätiöllä ei ollut enää palkattua henkilöstöä. Säätiön toiminnasta vastasi sen hallitus ja entinen toiminnanjohtaja Sormunen loppuun asti.

Edessä oli omaisuuden realisointi. Porlan ja Hatsinan emokalastoa siirtyi Ohtaojan ja Laukaan keskuskalanviljelylaitoksille, osa kaloista teuras-tettiin ja osa myytiin yksityisille. Tutkimuskalustoa myytiin kilpaileville insinööritoimistolle. Kirjasto ja julkaisuvarasto siirtyivät RKT:een.

Säätiön hallitus piti viimeisen kokouksensa 3.11.1982 Helsingin yliopiston Eläintieteen laitoksella. Kokouksessa puheenjohtaja ilmoitti, että oikeusministeriö on päätöksellään lakkauttanut säätiön 1.4.1982.

Tapio Gustafsson
Kalatalouden Keskusliitto

Kalastuksenhoitomaksuvarojen jako 2010

Valtioneuvoston raha-asiaivaliokunta hyväksyi 24.2. kalatalouden edistämiseen tarkoitettua määrärahan jaon. Vuoden 2010 valtion talousarviossa kalatalouden edistämisen on varattu 6 238 000 euroa. Varat jaetaan kalastuslain määräraysten mukaan neljään eri kohteeseen.

Kalaveden omistajille maksetaan korvaus onkimisesta ja pilkkimisestä, jotka ovat jokamiehen oikeuksia. Kalastusalue toimintaan varatulla määrärahalta mahdollistetaan yhteistoiminta ja kalavesien käytön suunnittelu. Kalatalousalan järjestöjen toimintaan ohjattavalla määrärahalta tuetaan kalavesien ja kalastajien neuvontatyötä, jota toteutetaan maa- ja metsätalousministeriön asettamien tulostavoitteiden mukaisesti.

Eduskuntakäsittelyssä määrärahaan lisättiin myös avustus Suomen ammattikalastajaliiton tiedotus- ja kehitystoimintaan. Lisäksi määrärahalta toteutetaan kalataloutta edistäviä hankkeita niin koko maan tasolla kuin maakunnittain.

KALASTUKSENHOITOMAKSUVAROJEN JAKO 2010:

- Korvaukset vesialueen omistajille 1 140 000 euroa
- kalastusalue toimintaan 1 560 000 euroa
- kalastusalan järjestöjen toiminta 1 630 000 euroa
- kalatalouden edistämishankkeisiin 1 458 000 euroa
- maksun kantokuluihin ja kalastuksenhoitomaksurekisterin ylläpitoon 350 000 euroa
- tiedotus- ja kehittämistoimintaan Suomen Ammattikalastajaliitolle 100 000 euroa

Kalatalouden edistämiseen varatut määrärahat kertyvät kalastuksenhoitomaksuista. Se pitää suorittaa, jos on 18–64-vuotias ja harrastaa muuta kalastusta kuin pilkkimistä tai onkimista. Viime vuosina näitä maksuja on lunastettu noin 300 000 kappaletta vuodessa.

